

עיר	כניסה	יציאה	ר"ת
י-ם	16:57	17:49	18:24
ת"א	16:54	17:46	18:20
חיפה	16:54	17:46	18:20
ב"ש	16:57	17:49	18:23

**שבת בא תש"פ**

גיליון  
קמ"ט

**תורת החכמים**



גיליון שבועי להנחלת תורת רבותינו חכמי ספרד זיע"א

יוצא לאור על ידי מכון חכמי ספרד רח' הרב צבאן 9 נתיבות  
טל' 077-5535280 | פקס 077-5535281 | מייל toratsfarad@gmail.com



**תולדות החכמים**

**רבינו חיים עשאל זיע"א**

**נלב"ע ז' שבט תס"ז**

**רבינו** נולד בשנת ת"י לאביו רבי בנימין בעיר 'שאלוניקי' אשר ביו"ף מדייני העיר ומח"ס 'סדר הגט והחליצה' ועוד. את תורתו קיבל רבינו בעיקר, מרבי אליהו קובו מח"ס 'שו"ת אדרת אליהו'.



שער הכפר סם חיי משנת תק"ו

**בשנת** תל"ה בהגיע רבינו לגיל כ"ה, נתמנה להרביץ תורה בישיבתו של רבי שלמה אמריליו בעל ספר 'שו"ת 'כרם שלמה'. וכחמש עשרה שנה נשא משרה זו.

**בשנת** תנ"ג החליט רבינו להגשים את אשר חשקה נפשו לעלות לארץ הקודש, לשבת באהלה של תורה ולהתחמם כנגד אורם של החכמים היושבים בה. וממחשבה למעשה, ארז רבינו את מטלטליו, כתביו וכתבי אביו, ויעל לעיר הקודש 'ירושלים'.

**שמחה** גדולה שמחו חכמי ירושלים בהגיע רבינו להסתופף בצילם, והחלו להפנות אליו את שאלותיהם, ולתשובות אלו ייחד מקום בספרו וכתב: "לשונות שנשאלתי בהיותי הולך בשליחות ירושלים מחכמי ישראל איש על מקומו".

**כארבע** עשרה שנה היה רבינו מוסמן בבית מדרשם של חכמי ירושלים, אולם לאור מצבה הכלכלי של חכמי ירושלים באותם הימים, ביקשו מרבינו לצאת לשליחות, להשגת תמיכה עבור החכמים. רבינו נענה לבקשתם, ובסביבות שנת תס"ד נטל את מקל נדודיו, וילך הלך ונסוע אל העיר 'איזמיר' אשר ב'טורקיה'.

**עודנו** בשליחותו ב'טורקיה', ביום ז' שבט תס"ז, היא שנת הנ"ז לחייו, נתבקש רבינו לשייבה של מעלה. ושם הובא למנוחות עולמים. ביום שנתו נשא עליו קינה בעיר 'שאלוניקי' רבי יוסף דוד (מתלמידי אביו), הלא הם כתובים על ספר 'קרא דשכבי' (דווש לה).

**טלטולי** הדרך לא הטיבו עם כתבי רבינו וכתבי אביו, אשר לא זו מתחת ידיו בנדודיו, ומחמת הטלטול רובם אבדו, ורק מעט מזעיר עלו על מכבש הדפוס כדברי רבי חיים מיכל בספר 'אור החיים': "יש לו להרב תשובות וחודושים רבים נאבדו ונתפזרו יחד עם חדושי מר אביו ז"ל. והשארית הנשארה הדפיסם בנו".

**את** עול מלאכת ההדפסה לקח עליו בנו של רבינו, רבי בנימין ונקרא בשם 'סם חיי' - 'שו"ת בלשונות הרמב"ם, טור ובי" ודרשות (ממנו נערך המאמר בסמוך). כמו כן, הובאו בספר אף מתשובותיו של אבי רבינו. את מלאכת ההגהה, הגיה רבי משה לדידי מחכמי 'שאלוניקי', והוסיף בו הגהות והארות משלו.

תורתו מוגן לנו, היא מאירת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדינו.

**איך יכלו בני ישראל לנצל את המצריים בצורה המותרת**

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב (א. א.)

איסור בשמלות אף שהם כסיו לע"ז כיון שע"י המכירה מתבטל מהם הדין של תשמישי ע"ז, וכשיטת הרמב"ן הנ"ל. משא"כ באופן הראשון, וכגון שנגמרו להם הבתים והשדות, או שלא ירצו למכור, אז יוכלו לשאול מהם ע"מ להחזיר רק כלי כסף וזהב בלבד, אבל לא שמלות, כי אולי הן כסיו לע"ז והאיסור אינו מתבטל מהם בשאלה זו, ואסור ליהנות מהם כדון תשמישי ע"ז.

**וכעת** יתבאר הכתובים באורח מישור כי בפסוק "וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" שלא מוזכרות 'השמלות' הוא מאחר שמדובר בהשאלה ע"מ להחזיר ואסורות השמלות כדון משמשי ע"ז, אבל בפסוק "וישאלו מקצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות" מדובר במכירה ולכן הזכיר שם אף "שמלות".

**ובדרך** זו מבאר רבינו, אף מה שנאמר בפרשת שמות "וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב ושמלות ושמקתם על גניבם ועל גנתיבם", ששם 'השאלה' היינו 'מכירה', שמכרו למצריים את בתיהם תמורת כלי כסף וזהב ושמלות.

**ומדויקים** הכתובים בדרך זו, שאמר ה' "וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב ושמלות", ומדוע, א"כ, נזכרו השמלות בדברי ה' ותיירך, ששם אינו ציווי למשה, אלא סיפור דברים שמספר ה' למשה כיצד בסופו של דבר עתידים בני ישראל לשאול כלי כסף וזהב ושמלות. עכ"ד הגאון מהר"א. ע"ש.

**והדיוק** בדברים אלו, יאירו באור יקרות את מה שיש להקדק מדוע בפרשת שמות תלה הכתוב את השאלה רק בנשים שנאמר "וישאלו איש מאת רעותה", ובפרשתנו תלה הכתוב את השאלה בין בגברים ובין בנשים, שנאמר "וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה".

**ויש** להקדים תחילה את דברי המשנה (גיטין נה) הקונה קרקע המשוועדת לאשה לכתובתה, אם קנה מן האיש וחזר וקנה מן האשה - מקחו בטל, כיון שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, ובאמת אין כוונתי למכור. אבל קנה מן האשה וחזר וקנה מן האיש - מקחו קיים. ע"כ.

**וא"כ**, בפרשת שמות שמדבר הפסוק במכירה וכנ"ל, פשוט הוא שיכולים הגברים למכור את בתיהם ושדותיהם, ולא בא הכתוב אלא לומר שאף האשה יכולה למכור נכסיה, וכאשר תחפוץ למכור את נכסיה המשוועדים לכתובתה כדי שיהיה המקח קיים כדברי המשנה הנ"ל, צריך שיהיה בצורה שהקונה יקנה תחילה מן האשה, ורק כך יהיה המקח קיים, ולכן בפסוק זה תלה הכתוב בנשים דוקא. אבל בפרשתנו שמדובר בהשאלה ע"מ להחזיר, תלה הכתוב גם בגברים כמו בנשים, כי אין הפרש בין הנשים לגברים בהשאלה זו.

**בפסוק** זה מצווה ה' את משה, לומר לישראל שילכו לשאול מהמצריים כלי כסף וכלי זהב. והנה בפירושו רש"י (בשם המכילתא) עה"פ "וישאלו מקצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות" (יב. לה), כתב וז"ל אף הן (השמלות) היו חשובות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאוחר בפסוק חשוב. עכ"ל. ומקשה הגאון רבינו חיים **עשהאל** (ראה אודותיו במדור הסמוך) בפסוק **סם חיי** מדוע א"כ לא נזכרו אותן שמלות גם בציווי ה' למשה?

**והביא** רבינו את תירוצו של הגאון רבי ישראל איסרלן (בעל 'תרומת הדשן') הובא בפסוק ביאורי מהר"א שיתכן שהשמלות שימשו ככסיו לע"ז, והרי הם אסורות בהנאה, כדון תשמישי ונוי ע"ז (שו"ע יו"ד ס"ו קלט), ומחמת כך נמנע ה' מלצוות על דבר שיכשלו בו ח"ו, ומ"מ לא יעכב מהם לשאול שמלות להנאתם. ולכן בציווי (יא. ג.) לא הזכיר שמלות, כי לא רצה להשיאם עצה ליטול דבר שאינו הגון, אבל להלך בסיפור הדברים (יב. לה), מספר הכתוב שבני ישראל שאלו מהמצריים כלי כסף וכלי זהב ואף שמלות, שלא יעכב ה' על ידם להנאתם.

**אלא** שמציוו בפרשת שמות (ג. כב) שאומר ה' למשה "וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב ושמלות", ומדוע, א"כ, נזכרו השמלות בדברי ה' ותיירך, ששם אינו ציווי למשה, אלא סיפור דברים שמספר ה' למשה כיצד בסופו של דבר עתידים בני ישראל לשאול כלי כסף וזהב ושמלות. עכ"ד הגאון מהר"א. ע"ש.

**ותמה** רבינו, כיצד נתן ה' לישראל לקחת שמלות של ע"ז האסורות בהנאה, ומדוע לא מנעם מאיסור זה?

**וכדי** ליישב המקראות, מקדים רבינו את דברי החזקוני (ג. כב) כי פירוש המלה שאלה היא מלשון בקשה, אך שני סוגי שאלות ישנן: האחת שאלה (בקשה) לזמן קצוב, והשנית שאלה (בקשה) ללא מגבלת זמן, כלומר במתנה (וכמו שנאמר "שאל מקני ואמתה". תהלים ב. ח). וא"כ 'השאלה' ששאלו ישראל מהמצריים היתה בקשה לקבל במתנה גמורה.

**עוד** יש להקדים את מה שכתב הטור (יו"ד ס"ס קלט) בשם הרמב"ן, כי אע"פ שע"ז עצמה אינה בטילה אף לא ע"י מכירה, כשיטת חכמים (ע"ז נג), מ"מ תשמישה ונוייה של ע"ז מתבטלים ע"י מכירה, ומותרים בהנאה. והוסיף שיש החולקים וסוברים שאף תשמישה ונוייה של ע"ז אינם בטלים במכירה. ע"ש.

**וע"פ** האמור, מיישב רבינו, שה' אמר למשה שבני יקחו את רכושם של המצריים באחד משני אופנים, ע"י שאלה ע"מ להחזיר, או ע"י מכירה, דהיינו שימכרו למצריים את הבתים והשדות שלהם, ובתמורה יקחו מהם כלי כסף וזהב ושמלות. ובאופן זה של המכירה, אין חשש

